

O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLASHTIRISH VA TEKNOLOGIYALASHNING ROLINI.

Azimov Nozim Umid ogli

Osiyo xalqaro universiteti magistiri

Annotatsiya *Ushbu maqolada respublikamizda bozor iqtisodiy islohotlarining hozirgi bosqichida soliq organlarida raqamli texnologiyalarning rolini oshirish masalalari muhokama qilingan. Shu bilan birga, soliq majburiyatlari hajmini hisoblash uchun ma'lumotlarning shakllantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ahamiyati ta'hlil qilindi. Innovatsion raqamli texnologiyalarni doimiy ravishda korxona ishlab chiqish jarayoniga joriy etish orqali amalga oshiriladigan rivojlanishning yangi bosqichida, soliq ma'murchiligini takomillashtirish, jamiyat va iqtisodiyotni yangi huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy va boshqa sharoitlarni o'rganildi va takliflar berildi.*

Kalit so'zlar: *raqamli iqtisodiyot, soliq ma'muriyati, dasturiy ta'minot kompleksi, raqamli texnologiyalar.*

Hozirgi bosqichda soliq organlarining asosiy vazifasi soliq to'lovchilar bilan bevosita o'zaro munosabatlarni deyarli to'liq chiqarib tashlash va barcha operatsiyalarni elektron formatga o'tkazishdir. Yaqinda soliq xizmati elektron shakldagi hujjatlar ro'yxatini kengaytirish bo'yicha samarali ish olib bordi. 2022-yilning oktyabridan boshlab O'zbekistonda "katta ma'lumotlar" asosida yirik loyiha ishga tushirildi va u QQS to'lovini nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimiga asos bo'ldi. Chirchiq shahri, Toshkent viloyati, Navoiy va Sirdaryo viloyatlari hududida tadbirkorlik subyektlari tomonidan elektron hisob-fakturalarni joriy etish bo'yicha tajriba allaqachon muvaffaqiyatli o'tkazilgan. Yangi tizim yordamida QQS to'lov zanjirlarining monitoringi deyarli real vaqt rejimida joriy etildi. Tizim soliq to'lovchi-kontragent zanjirlaridagi bo'shliqlarni aniqlash imkonini berdi, to'lov evaziga foydalanish sxemalari iqtisodiy jihatdan samarasiz bo'lib qoldi, QQS to'lovlari o'sa boshladi. Bundan tashqari, tadbirkorlik subektlari onlayn-kassa apparatlariga o'tishi bilan to'lov miqdori, tovarlar (xizmatlar) miqdori va nomi, QQS va qonun hujjatlarida belgilangan boshqa ma'lumotlar to'g'ridan-to'g'ri Davlat soliq qo'mitasining ma'lumotlarni qayta ishlash markaziga (ma'lumotlar markaziga) o'tkazila boshlandi va bu biznesning shaffofligini ta'minladi, tadbirkorlar va soliq organlari o'rtasida ishonch muhitini yaratdi, chunki axborotni tezkor olish va ularni avtomatlashtirilgan tahlil qilish qo'shimcha tekshirishlarni talab qilmaydi. Soliq organlarining ma'lumotlar markazini modernizatsiya qilish loyihasi iqtisodiyotning "soya" va "xufiyona" sektorini qisqartirish, iqtisodiyotning shaffofligini oshirish, teng raqobat sharoitlarini

yaratish bilan bog'liq katta umidlarga ega edi. Soliq to'lovchilar uchun bu "aqlli" portallar va individual faol xizmatlarni yaratish, yanada qulay ish sharoitlari va minimal ma'muriy yukni kasb etadi. Yanada raqamli texnologiyalar rolini oshirish va xufiyona iqtisodiyotiga qarshi kurashish uchun muhim chora sifatida soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirish, davlat iloji boricha tezroq ma'lumotlar markazi loyihasi vazifalarni amalga oshirilishini ta'minlash kerak. Ma'lumotlar markazini kengaytirish va soliq ma'murchiligining texnologik jarayonlarini modernizatsiya qilish qo'lda bajariladigan operatsiyalar hajmini, axborotni qayta ishlash vaqtini qisqartiradi, protseduralarni imkon qadar rasmiylashtiradi va avtomatlashtiradi hamda soliq to'lovchi xizmati sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. To'liq avtomatlashtirish soliq ma'murchiligini takomillashtirishning asosiy vektorlaridan biridir. QQS to'lovini nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimi maqsadida tadbirkorlik subyektlari tomonidan elektron hisobvara-q-fakturalarni joriy etish bo'yicha o'tkazilgan tajriba natijalari ommaga e'lon qilinishi, mavjud muammolar umumlashtirilishi va ularni hal etish bo'yicha favqulodda choralar ko'rilishi lozim. Ma'lumotlar markazi axborotlaridan foydalanuvchilar doirasi va ko'lamini kengaytirish zarur, chunki soliqni sertifikatlash tizimi to'liq joriy etilgandan so'ng soliq to'lovchilar haqidagi ma'lumotlarni to'liq qamrab olish talab etiladi. Ma'lumotlar markazining kengayishi barcha olingan ma'lumotlar oqimlarini real vaqtda birlashtirish imkonini beradi. Rejalashtirilgan vazifalarni amalga oshirish natijasida soliq to'lovchilarga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini yanada oshirish maqsadida soliq organlari interaktiv xizmatlar ulushining bosqichma-bosqich ko'payishini ta'minlashi lozim. Jumladan-soliqlarni hisoblash, budjetlar bilan hisob-kitoblar kartochokalari bo'yicha ko'rsatkichlarni hisoblash, soliq to'lovchiga hujjatlarni shakllantirish va jo'natish, soliq to'lovchilarni tekshirish uchun dastlabki tanlash va boshqalar. Hozirgi kunda soliq ma'murchiligi, shu jumladan, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni undirish, soliq bazasini kengaytirish va soliq to'lovchilarning huquqiy madaniyatini oshirish sohasidagi asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- 1) soliq organlari faoliyatiga manfaatdor vazirliklar va idoralar bilan samarali nazorat va o'zaro hamkorlikni, shuningdek davlat xizmatlaridan foydalanish tizimining yaxshi yolga qo'yilmaganligi;
- 2) soliq huquqiy munosabatlarining holati va rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish, soliq siyosatining o'rta va uzoq muddatli yo'nalishlarini ishlab chiqish, joriy soliq muammolarini o'rganish, shuningdek soliq tushumlarini byudjetga ishonchli prognozlashtirishni amalga oshirish;
- 3) soliq nizolarini sudgacha hal etish instituti imkoniyatlari, soliq apellyatsiyasi, ussularining etarliy darajada qo'llanilmayapti;

4) soliq to'lovchilarning huquqiy madaniyatini oshirish, ularning soliqlarni to'lash bo'yicha o'z konstitutsiyaviy burchini ixtiyoriy ravishda bajarishini ta'minlashga qaratilgan ishlar, ayniqsa mahaliy joylarda nomukammallik;

5) bozorlar va savdo majmualari faoliyati ustidan soliq nazoratining to'g'ri samaradorligining yo'qligi mahalliy byudjetlarni to'ldirish uchun mavjud zaxiralarni to'liq safarbar etishni, shuningdek naqd pul qaytarilishini kafolatlashni ta'minlamaydi;

6) soliq yig'ish va boshqa majburiy to'lovlar ko'rsatkichlarini yaxshilash, korrupsiyaning oldini olish, shuningdek, soliq organlarida xizmat qilish uchun vijdonli va yuqori malakali xodimlarni jalb qilish uchun davlat soliq xizmati organlari xodimlarini moddiy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish kerak. Soliq ma'murchiligini takomillashtirish nafaqat qonunchilikka asoslanadi, balki soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlar madaniyati va mafkurasini o'zgartirishni talab qiladi-soliq ma'murchiligi tizimini yanada rivojlantirish zarur. Xulosa va takliflar. Shunday qilib, soliq ma'murchiligi jarayonlariga raqamli texnologiyalarni joriy etish katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, unga kamroq vaqt sarflash va ma'lum bir soliq to'lovchiga kerakli dolzarb ma'lumotlarni tezroq olish imkonini beradi. Bundan tashqari, dasturiy mahsulotlarda ishlash mamlakat iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan biznes-jarayonlarga "oshkoralik" beradi. Bu omillarning barchasi umuman soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirishga ta'sir ko'rsatadi. Shuni ta'kidlash kerakki, hozirda takomillashtirilayotgan hisob-kitob jarayoni dasturi soliqlar va yig'implarni hisoblash uchun batafsil va xulosaviy axborot olish imkonini beradi. Buxgalteriya hisobi va soliq hisobi usullari tafovutlar mavjud bo'lsa, u tafovut miqdori, hisobot barcha turdagi, tashkilotning buxgalteriya siyosatining belgilangan qoidalar tayyorlashda ularning tan olinishi uchun muhtoj bog'liq tuzilishi bo'lgan soliq reestrlarini, shakllantirish zarur bo'ladi. Umuman, soliq buxgalteriya tizimi mustaqil har bir kompaniya byudjeti bilan hisob-kitoblar o'ziga xos qarab qurilgan, lekin u afzal imkon qadar korxona soliq yukini kamaytirish uchun huquqiy yo'llarini foydalanib, to'g'ri va soliq majburiyatlarini to'lash uchun o'z vaqtida shunday bir tarzda qurilgan bo'lishi kerak.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining "Soliq kodeksi" (yangi tahriri) , 2019-yil 30-dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2020 yil 25 yanvardagi 2020 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojatnomasi.

3. O'zbekiston Respublikasi prezidentining "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. Toshkent sh., 2018 yil 19 fevraldagi PF-5349 sonli.

4. O'zbekiston Respublikasi prezidentining "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. Toshkent sh., 2018 yil 3 iyuldagi PQ-3832 sonli.